

תשע"ו - Shmos - WhatsApp

(1- מעלת שורש מצות לא תעשה על מצות עשה -

על הפסוק 'זה שמי לעולם, וזה זכרי לדור דור' מובא בתיקוני זהר ש'שמי' עם אותיות י"ה של שם הוי"ה עולה בגימטריא שס"ה, כנגד שס"ה מצוות לא תעשה, ו'זכרי' עם אותיות ו"ה של שם הוי"ה עולה לרמ"ח מצוות עשה. נמצא, שמצוות לא תעשה קשורות עם אותיות י"ה של שם הוי", ומצוות עשה באותיות ו"ה.
וצריך להבין: אותיות י"ה הן נעלות מו"ה, כי ידוע שכל אות מד' אותיות שם הוי" מורה על ספירה אחרת, וי"ד וה"א הן בחינת חכמה ובינה, ואילו ו"ו וה"א הן בחינות מדות ומלכות. ואם כן, משמע שמצוות לא תעשה שרשן למעלה ממצוות עשה, שהן ב"ה ואילו מצוות עשה בו"ה שלמטה מזה. והרי מצות לא תעשה הם רק 'שב ואל תעשה', וכיצד יתכן שהן נעלות יותר ממצות עשה שעניינן 'קום ועשה', המשכת והתגלות רצון העליון למטה?
והביאור הוא:

מצות עשה ענינן עשיית 'כלים' להמשכת האור האלקי, שכל מצוה היא כלי לגילוי אור אחר הקשור במיוחד למצוה זו. ואם יש כאן כלי מוכרחים לומר שהאור הוא מוגבל לפי ערך הכלי.
ואילו מצות לא תעשה (אין ענינן עשיית כלים, אלא) אין שום מעשה, רק שיושב ואינו עובר עבירה, שאין שום פעולה חיובית. והסיבה הפנימית לכך היא, מכיון שהאור הנמשך על ידן הוא נעלה מאד, למעלה מיכולת הקליטה של כלים מוגבלים, הרי שאין שום כלי לאור עליון זה (ששרשו מי"ה), אלא מעצם המנעות מעבירה נמשך האור. וזהו ששרשן למעלה ממצות עשה.
(ע"פ תו"א שמות ד"ה זה שמי לעולם)

(2- אהבת ה' הבאה מהכרה בכך שהקב"ה הוא חיוו האמיתיים של האדם -

כתיב (דברים ל, כ) 'לאהבה את ה' אלקיך כי הוא חיירך', והפירוש הפנימי בזה:
'כי הוא חיירך', 'כי' הוא נתינת טעם (כידוע 'ר"ה ג, א), ש'כי' משמש בד' לשונות), והמשמעות לפי זה היא, שניתן להתעורר באהבת ה', 'כי', היינו מפני שהקב"ה הוא אמיתית החיים של האדם, שכאשר יתבונן בזה שהקב"ה 'הוא חיירך', זה עצמו יגרום שהאדם יבוא לידי אהבה ('לאהבה את ה').
כלומר: כמו שהאדם אוהב חיי נפשו מפני שמרגיש בעצמו שהעיקר הוא החיות והנפש שבו, ולזאת הוא אוהב את הנפש, כי מה שהאדם אוהב את עצמו אין זה שאוהב את בשרו ודמו, אלא שאוהב את נפשו ורוצה בהתפשטות והתגלות חיות נפשו - כמו כן 'לאהבה את ה' אלקיך כי הוא חיירך', כשמתבונן איך שהאלקות היא חיי החיים, וכל חיות העולם והנבראים היא מאלקות והוא העיקר, הרי ירצה ויאהב את ה'.

(ע"פ תו"א שמות ד"ה כי טובים דודיך מיון)

(3- האם יכולה להיות מציאות של 'מסירות נפש' שאינה אמיתית ~

המעלה הנפלאה שיש ליהודי, שמוכן למסור את נפשו על קידוש ה', אינה מתבטאת רק בכך שבפועל ממש מוסר את נפשו, ד"אפילו מי שמוסר נפשו על קידוש ה' בפועל ממש, אם כוונתו בזה להשיג איזה דבר מה כמו על מנת לקבל פרס וכיוצא, הרי אין זה מסירת נפש אמיתית, כי מה 'מסר' נפשו? הלא ירויח בזה ריוח גדול - מה שיקבל פרס. והרי זה על דרך משל שימסור האדם נפשו כדי למלאת נפשו בהון רב וכיוצא, או שיגיע לשררה גדולה וכיוצא, שאף על פי שמסר נפשו באמת, מכל מקום, אין דוגמת זה מסירת נפש אמיתי בענין עבודת ה', כי אין זה אלא רק להגיע לחפץ יותר יקר ונכבד, ואם כן, היא היא שכבר היה משוקע ברצונותיו הטבעיים אלא שמגיע לחפץ ורצון יקר יותר" (תו"א קכ, ד). היינו, 'מסירות נפש' פירושה שהאדם מוסר את נפשו לה', שמבטל מציאותו אליו יתברך, ואילו מי שמוכן למות על קידוש ה' עבור כל דבר הקשור למציאותו, מעולם לא ביטל את עצמו, שהרי סוף סוף אף מה שמוכן למסור את נפשו, אינו אלא בגלל שע"י כך ממלא הוא את הרצון האישי שלו, ולא בגלל שמוכן להקריב את עצמו להקב"ה.

(ע"פ תו"א פ' שמות ד"ה כי טובים דודיך מיון)

(4- הטעם לכך שלא שייך בו יתברך שום שינוי גם ע"י ההתהוות -

כתיב 'אני ה' לא שנית', והביאור הפנימי בזה:
כשאדם מתעסק בפועלה מסוימת, הוא נתפס ו'מתפעל' מאותה פעולה. לדוגמא, כשאומן עושה כלי, באותה שעה אין דעתו פנויה לחשוב על דברים אחרים, ולכן גם נעשה 'שינוי' בהאדם הפועל, שאינו דומה מצבו קודם שעשה הפעולה, למצבו בעת שעושה את הפעולה ונעשה האדם כל כולו 'נתפס' בזה.
אולם, בניגוד לכך, בהקב"ה עצמו לא שייך להיות שום שינוי, היינו שגם ע"י בריאת כל העולמות לא נעשה אצלו שום שינוי והתפעלות כלל.

והטעם לזה, לפי שהחיות האלקית הנמשכת מאתו להחיות העולמות, היא רק בחינת הארה חיצונית ומועטת בלבד ממנו יתברך. אבל הוא יתברך במהותו ועצמותו מרומם ומנושא מגדר עולמות. וזהו שנקרא 'הקדוש ברוך הוא', שהוא 'קדוש' ומובדל מן הכל. שהיות שהכל - כולל האור המחיה את העולמות - הוא באין ערוך לגביו יתברך, לכן ע"י שהארה זו 'נתפסת' בהתהוות העולמות, לא נעשה שום שינוי והתפעלות בעצמותו יתברך. (ע"פ תורה אור שמות)

(5) ~ גילוי האהבה המסותרת באדם ע"י קיום תורה ומצוות ושבת ~ אמרו רז"ל 'נכנס יין יצא סוד', והפירוש הפנימי בזה: כידוע ישנם שני סוגי אהבת ה', (א) אהבת ה' הנוצרת ע"י התבוננות השכל בגדולת ה', וזה נק' אהבה שעל פי טעם ודעת, ו(ב) אהבת ה' הנובעת מנפשו האלקית להיותה 'חלק אלקה ממעל ממש', שזוהי אהבה טבעית (כאהבת הבן לאביו, שהיא אהבה עצמית, להיותו קשור בו מעצם מהותו). והנה, אהבה זו הטבעית היא 'מסותרת' כיון ששרשה מעומק נקודת הנשמה, שהיא טמונה ונעלמת בתוך עמקי נפשו, היינו שמעצם טבעה היא בעולם (ולא רק שיש דבר אחר שמעלים עליה). ולכן, לצורך גילוי אהבה זו אין האדם צריך לחדשה וליצור אותה, אלא רק לגלותה ולהוציאה מהעלמה בתוך עמקי נפשו. והדרך לגלותה היא על ידי ענין 'נכנס יין, יצא סוד', ש"יין' כאן קאי על 'יינה של תורה' והכוונה לקיום תורה ומצוות, וה'סוד' כאן קאי על אהבה זו המסותרת, שהיא כמו סוד שאינו בגילוי. וכשם שבפשטות מסגולת היין לגרום לגילוי (שהאדם יגלה סודותיו שבדרך כלל אינו אומרם), כך תורה ומצוות ('יינה של תורה') בכוחם לגלות את ה'סוד' שבאדם, לגלות אהבה זו המסותרת. ועיקר הזמן בו אהבה זו יכולה להתגלות הוא בשבת, מכיון שאז העולם עולה למעלה ונכלל בשרשו באלקות, ומצד מצב נעלה זה של העולם, זו עת רצון להתגלות אהבה זו. אך, כל זה הוא ע"י הקדמת קיום תורה ומצוות.

(ע"פ תו"א שמות)

(6) -ה'עשרה מאמרות' כנגד עשר הספירות, ופירוש 'בראשית נמי מאמר הוא' ע"פ חסידות - אמרו רז"ל 'בעשרה מאמרות נברא העולם', והטעם הפנימי לכך שיש עשרה מאמרות דוקא הוא כי המאמרות הם כנגד הספירות, וידוע שהתהוות העולמות היא על ידי עשר ספירות (וכמאמר: 'אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין . . עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין.'). ועל פי זה ניתן לבאר הפירוש הפנימי במאמר רז"ל 'בראשית נמי מאמר הוא', ופירושו לפי פשוטו, ש'בראשית ברא אלקים' הוא נכלל בעשרה המאמרות שבהם נברא העולם. והכוונה הפנימית: 'בראשית' הוא המאמר הראשון, ולפי הנ"ל עולה ש'בראשית' מכוון לספירת ה'חכמה', הספירה הראשונה (ומרומז בכתוב 'ראשית חכמה'). וזהו שמדגישים חז"ל, שאפילו הספירה הכי עליונה, ספירת החכמה - 'בראשית', נקראת 'מאמר' בלבד לגבי עצמותו יתברך. היינו, כמו שתוכן ה'מאמר' והדיבור אצל האדם הוא ענין חיצוני מאד (שהרי דיבור הוא אמצעי שבו האדם מתייחס לזולת אשר חוץ ממנו, ואינו קשור להאדם עצמו). כמו כן למעלה, ספירת החכמה נחשבת לענין חיצוני מאד כמו הדיבור, כי מאחר שהוא יתברך בלי גבול באמת ולמעלה לגמרי מכל הגדרה והגבלה, לכן גם בחינת החכמה נחשבת לדבר חיצוני מאד לגביו.

(ע"פ תורה אור שמות)

(7) -ההבדל הפנימי בין חיות העולמות בימות החול ויום השבת, והתוצאה מכך בעבודת האדם - בימות החול השפעת חיות לעולמות היא על דרך כשאדם עוסק במלאכה מסוימת, כמו כשכותב או מצייר, הנה בשעה זו יש צורך שהשכל והמחשבה (שהם כחות נעלים ופנימיים של הנפש) יירדו ו'יתלבשו' בתוך המעשה שעושה. לדוגמא: אדם הכותב רעיון שכלי, עליו לצמצם ולהוריד את שכלו ורגשותיו עד לכח המעשה שבידיו שהוא יעביר את הרעיון על גבי הנייר, ומובן שזוהי 'ירידה' גדולה עבור כח השכל. וכן בימות החול החיות האלקית יורדת ממעלתה העליונה כדי 'להתעסק' במעשה בריאה, לברוא עולמות מוגבלים ועד לעולם הזה הגשמי. ואילו בשבת כתיב 'שבת וינפש', שהקב"ה 'שובת' ונח, כביכול, ממלאכה וירידה זו. וזהו כאדם המסיים לכתוב, שאז לא רק ששכלו מפסיק לרדת ולהתלבש בכח חיצוני ככח המעשה, אלא שכלו מתעלה ונכלל בעצם הנפש שלו. כך בשבת החיות האלקית מתעלית מירידתה וצמצומה ונכללת באין סוף ב"ה עצמו הנשגב לבדו, שהכל הוא באין ערוך אליו. ובספרי קבלה ענין זה נקרא 'עליית העולמות'. וזוהי הסיבה שבשבת יש לאדם נתינת כח מיוחדת להרגיש אלקותו יתברך ולהתעורר באהבת ה' בתפלה, כי אז כללות העולם נמצא במצב נעלה הרבה יותר.

(ע"פ תורה אור שמות)

8) החילוק בין פנימיות עתיק וחיצוניותו, מקיף הרחוק ומקיף הקרוב - ידוע, שהאור האלקי שלמעלה מהעולמות נקרא 'אור מקיף' להיותו בלי גבול ולמעלה מכלי העולמות לקבל, ולכן אינו מתלבש בהם בצורה פנימית ובהתגלות. וזהו שאור זה נקרא 'כתר', דוגמת הכתר שמעל ראש האדם ומקיפו. ובכתר גופא, הדרגא העליונה שבו נקרא 'עתיק' מאחר שהא 'נעתק' ומובדל לגמרי מהעולמות. והנה, ב'עתיק' עצמו ישנם ב' מדריגות, פנימיות עתיק וחיצוניותו. ואף ששתייהם הם בחינת 'מקיף', אך יש הבדל ביניהם, שפנימיות עתיק היא בחינת 'מקיף הרחוק', ואילו חיצוניותו נקרא 'מקיף הקרוב'. מעין דוגמא להחילוק ביניהם הוא כמו החילוק בין 'לבוש' ו'בית', שכן, הן הלבוש והן הבית 'מקיפים' על האדם ואינם מתלבשים בו בפנימיות (כמו המזון למשל), אלא שבכל זאת יש הבדל ביניהם, שבעוד שהבית מקיף לגמרי להאדם, ואין בהבית שום ביטוי של היותו 'לפי ערך' האדם - הנה, הלבוש צריך להיות על כל פנים מדוד לפי מדת האדם. הרי שהלבוש, עם היותו מקיף, הוא עכ"פ מתייחס ו'מתקרב' לדרגתו של האדם ולכן הוא נחשב 'מקיף הקרוב'. וכמו כן, פנימיות עתיק אין לו שום יחס וערך כלל וכלל עם העולמות המוגבלים, ואילו חיצוניות עתיק יש לו איזשהו 'קירבה' אל העולמות, שלכן הוא עכ"פ 'מתייחס' אליהם למרות שאינו מתלבש בהם. (ע"פ תורה אור שמות)

9) גלות מצרים - הסתלקות האור, כדי להגיע למתן תורה - המשכה עליונה מאד - יש להבין מהו הטעם למה שנגזר על ישראל כבר בברית בין הבתרים להיות בגלות ועבודת פרח, ועל מה הגיע להם עונש זה, הרי בזמן ההוא לא קיבלו התורה ומצוות עדיין, וז' מצוות בני נח שמרו, וגם מצות מילה וכדומה שקיבלו מהאבות, ואם כן כל כך למה? אלא הביאור הוא: ידוע, שבמתן תורה נתחדש ענין עיקרי בהמשכת אלקות למטה, והוא, שמאז על ידי קיום תורה ומצוות תהיה המשכת עצמות אלקות למטה (משא"כ לפני זה הגילוי היה על ידי העלם והסתר שם 'אלקים' בלבד). ומבואר, שדרגת ההמשכה מלמעלה למטה תלויה בהעלייה מלמטה למעלה, שאם העלייה תהיה למעלה מעלה ביותר, כך ההמשכה שבאה על ידי זה תהיה ממדריגה עליונה וגבוהה מאד. ולכן, כדי שתוכל להיות המשכה זו שבאה אחרי מתן תורה, הוצרכה להיות העלאה למעלה מעלה עד למדריגה שבה אין תפיסת מקום כלל למעשה הנבראים, ושם אין יתרון לישראל על אומות העולם, ואדרבה, משם דוקא יכולים המצרים לקבל חיותם, וכתוצאה מכך נמשכה גלות ושליטת מצרים. וזו הסיבה גם לאריכות הגלות, שלפי ערך ההמשכה - כך היא ההעלאה והסתלקות האור למעלה, ומכיון שלעתיד תהיה התגלות אלקות בהתאמתות הכי גמורה, לכן נדרשת עלייה גדולה מאד שממשיכה זמן רב. (ע"פ תורה אור שמות)

10) המשמעות הפנימית בכך שעצמותו יתברך פשוט בתכלית הפשיטות - ידוע (ראה מהר"ל מפראג בהקדמה לספרו גבורת ה'), שמהותו ועצמותו יתברך הוא פשוט בתכלית הפשיטות, היינו שאינו 'מצוייר' באיזה 'ציור', תואר והגדרה. ומטעם זה נקרא בשם 'אין סוף', היינו בלא שום הגבלה והגדרה מה הוא, כלומר "שהוא בלי גבול ממש, היינו שאין לומר בו איזה ענין פרטי ולתארו באיזה הגבלה שיהיה, לומר שהוא בבחינה ומדריגה כזו, או בחינה ומדריגה כזו, אפילו בתוארי ענינים היותר מופלאים והיותר נעלים. וזהו ענין 'אין סוף' - שלילת כל התוארים" (סה"מ תרס"ו ד"ה ויולך). ולמשל, אין אנו יכולים לומר עליו יתברך שהוא חכם או חסדן או רחמן, כי התואר 'חכם' הוא 'ציור' והגדרה מסויימת, ואילו הקב"ה אין לו שום ציור והגדרה, אלא הוא יתברך - 'פשוט' בתכלית הפשיטות, 'מופשט' מכל ציור וגדר. ועד שהספירה הכי עליונה שבעולם הכי עליון - חכמה דאצילות - נחשבת כעשיה גשמית - העולם הכי תחתון - לפניו. כי עצמותו יתברך מרומם ומובדל כל כך מכל הגדרים של העולמות, עד שגם ספירת החכמה אין לה שום חשיבות ותפיסת מקום לפניו, והיא נחשבת אצלו כמו עשיה גשמית ממש. (ע"פ תו"א בא ד"ה בעצם היום הזה)

12) גודל השפעת המחשבה על נפש האדם - לנפש יש ג' לבושים - מחשבה דיבור ומעשה, בהם הנפש 'מתלבשת' כדי לבטא את עצמה, היינו לגלות את רעיונות שכלה ורגשי לבבה. והנה, לבוש המחשבה נקרא 'לבוש פנימי' לפי שמבין ג' הלבושים הוא מיוחד בכך שמתאחד עם הנפש ביותר, וכנראה מכך ש'המחשבה משוטטת תמיד', שאי אפשר להפסיק מלחשוב, וזה בא מהנפש שהיא נצחית ולמעלה מזמן, ומאחר שהמחשבה 'מתאחדת' עם הנפש, גם בה יש תכונה זו של נצחיות. משא"כ הדיבור, שביכולתו להפסיק מלדבר.

ומשום התאחדות זו בין המחשבה והנפש, הרי למחשבה יש השפעה גדולה על הנפש, ולכן הרהורים רעים מטמאים ופוגמים מאד את הנפש ומוליכים אותה לענייני טומאה רח"ל. ולכן, צריכים להשתדל ולייגע מאד לעצור את עצמו שלא לחשוב מחשבות זרות.

והנה, הדיבור הרע - דברים בטלים וליצנות וכדומה - מביא למחשבות זרות. וזהו 'שומר פיו ולשונו, שומר מצות נפשו', ש'צרות נפשו' מתייחס למחשבות זרות, כי הן מטמאות מאד את הנפש, כנ"ל, וכדי להישמר מכך על האדם 'לשמור פיו ולשונו' מדיבורים רעים.

(ע"פ סה"מ עת"ר ע' כט [בהוצאה חדשה])

(13) - 'אם תקום עלי מלחמה, בזאת אני בוטח' - ההתבוננות בבחינת 'זאת' - כתיב (תהלים כז, ג) 'אם תקום עלי מלחמה, בזאת אני בוטח', והפירוש הפנימי בזה: 'זאת' הוא לשון נקבה (ולכאורה צריך להבין מדוע אינו אומר 'זה'), וזה מורה על האור האלקי הנמשך להתלבש בהעולמות והנבראים, שהם בבחינת 'מקבל' לגבי אור זה, דוגמת הנקבה שהיא בחינת מקבל מהזכר. והנה, אור זה המתלבש בנבראים להחיותם ולקיימם, הוא עיקר חיותם וקיומם, ואילו גשמיותם היא טפלה ובטלה לגמרי לחיות זו. שכן, הגשמיות מצד עצמו הוא 'מות', שהרי מעצם טבעו הוא כלה ונפסד, כמאמר הבחיי: 'תינוק משעה שנולד מתחיל להתייבש', שהגשמיות מצד עצמו אין לו חיות וקיום. אלא כל קיומו הוא מהאור האלקי המתלבש בו להחיותו. ועל ידי שהאדם מתבונן ומתרכז בזה, יכיר אשר אין ראוי לרצות בהגשמיות כלל, שהרי הוא בבחינת מות בעצם, ויתעורר לרצות רק בהאור הרוחני השופע בו חיותו.

וזהו 'אם תקום עלי מלחמה' - היינו מלחמת הנפש הבהמית נגד הנפש האלקית, הנה, 'בזאת אני בוטח', הוא 'בטוח' בניצוח המלחמה, ולמה? משום בחינת 'זאת', שזה מתייחס, כאמור, על החיות האלקית המתלבשת בנבראים, שע"י ההתבוננות בזה, גם נפשו הבהמית תבוא להכרה שראוי לרצות רק בהרוחניות והאלקות שבכל דבר.

(ע"פ סה"מ עת"ר ע' ל [בהוצאה חדשה])

14) - -

יש

(ע"פ תורה אור שמות)

15) - -

יש

(ע"פ תורה אור שמות)